

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Dialog międzykulturowy na pograniczu polsko-czeskim i jego znaczenie dla edukacji

Author: Jolanta Suchodolska

Citation style: Suchodolska Jolanta. (2000). Dialog międzykulturowy na pograniczu polsko-czeskim i jego znaczenie dla edukacji. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.), "Edukacja międzykulturowa w Polsce i na świecie" (S. 213-221). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

© Korzystanie z tego materiału jest możliwe zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa, a korzystanie w szerszym zakresie wymaga uzyskania zgody uprawnionego.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Jolanta Suchodolska

DIALOG MIĘDZYKULTUROWY NA POGRANICZU POLSKO-CZESKIM I JEGO ZNACZENIE DLA EDUKACJI

*Świat, w którym może toczyć się dialog,
jest na pewno lepszy od takiego świata,
w którym dla dialogu nie ma miejsca.¹*

Tożsamość współczesnych społeczeństw — nieobojętna na dokonujące się zmiany społeczno-polityczne, nowe możliwości funkcjonowania jednostki i grup społecznych wynika ze zmieniającego się wizerunku Europy — narażona jest na liczne przeobrażenia. W związku z dokonującymi się w Polsce i innych krajach Europy Środkowej procesami unifikacji i globalizacji życia społecznego² od kilku lat obserwuje się załamanie typowego (uniwersalnego) dotąd w tym kręgu kulturowym modelu tożsamości — tożsamości narodowej.

Model ten zbudowany jest na fundamentalnej więzi z własnym krajem, wartościami niesionymi wyłącznie przez jedną kulturę, co z pewnością sprzyjało podtrzymywaniu nastrojów nacjonalistycznych, utrwalaniu się stereotypów³, budo-

¹ Myśl Andrzeja Nowickiego cyt. za: K. W i e c z o r e k: *Dwie filozofie spotkania. Konfrontacja myśli Józefa Tischnera i Andrzeja Nowickiego*. Katowice 1990, s. 96.

² Zagadnienia związane z globalizacją oraz jej społecznymi konsekwencjami podejmują m.in.: M. O k ó ł s k i: *W drogę. Globalizacja i regionalizacja a międzynarodowa mobilność ludzi*. „Nowa Res Publica” 1998, nr 2–3, s. 101; Z. Ł o m n y: *Edukacja aksjologiczna wyzwaniem dla epoki. Od regionalizmu do planetaryzmu*. W: *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*. Red. T. K u k ó ł o w i c z, M. N o w a k. Lublin 1997, s. 271–272.

³ H. P r z y b y ł s k i: *Kulturowe bariery i stimulatory integracji europejskiej*. W: *Bariery i stimulatory integracji europejskiej*. Red. H. P r z y b y ł s k i. Katowice 1997, s. 9–10; *Spole-*

waniu fałszywego obrazu „innych”, wywołującego nietolerancję, czego przykładem jest wiele zwaśnionych obecnie społeczeństw. Miejsce tradycyjnego samookreślenia się w kategoriach tożsamościowych zajęła obecnie, opisywana przez znane kręgi naukowe, wielowymiarowa tożsamość jednostki, która w odniesieniu do obszarów zróżnicowanych kulturowo ujmowana jest jako tożsamość podwojona czy potrojona⁴, stanowiąca konglomerat współwystępujących identyfikacji (narodowych, etnicznych i europejskich), konglomerat narodowej i ponadnarodowej więzi społecznej i uznawanych symboli kulturowych.

Ową wielowymiarową płaszczyznę tożsamości człowieka określa się jako zjawisko pozytywne, gdyż jest dowodem dojrzałości społecznej, otwartości i może stanowić czynnik przybliżający społeczeństwa (zbiorowości) do rozumienia wartości (również wartości uniwersalnych)⁵ akceptowanych w innych kręgach kulturowych i cywilizacyjnych. W odróżnieniu od syndromów tożsamości rozproszonej⁶, z którą związane jest zjawisko marginalizacji⁷, jednostka o tożsamości wielowymiarowej nie odczuwa zagubienia kulturowego i przejawia potrzebę identyfikacji, także w płaszczyźnie ponadnarodowej (globalnej), jednocześnie zgłębiając i pielęgnując rdzenne, rodzime wartości.

czeństwo w procesie zmian. Zarys socjologii ogólnej. Red. R. Dyoniziak, K. Iwanicka, A. Karwińska, J. Nikołajew, Z. Pucek. Kraków–Szczecin–Zielona Góra 1997, s. 138–139; A. Schaff: *Stereotypy a działania ludzkie*. Warszawa 1981. Por. też: A. Szczępka-Rus: *Wizerunki sąsiadów – mit czy rzeczywistość?* W: *Problemy pogranicza i edukacja*. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur. Cieszyn 1998, s. 33–34; B. Bartz: *Idea wielokulturowego wychowania w nowoczesnych społeczeństwach*. Duisburg–Radom 1997, s. 104; J. Urbani: *Stereotyp i autostereotyp młodzieży z Cieszyna i okolic*. W: *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*. Red. T. Lewowicki. Cieszyn 1994, s. 85–95.

⁴ Kwestie tożsamości jednostki, zwłaszcza żyjącej w obszarze zróżnicowanym kulturowo (np. na pograniczu – w strefie stykania się dwóch lub więcej kultur), podejmuje m.in.: T. Lewowicki: *Problemy tożsamości narodowej – w poszukiwaniu sposobów uogólnionych ujęć kwestii poczucia tożsamości i zachowań z tym poczuciem związanych*. W: *Edukacja i tożsamość etniczna*. Red. M. M. Urlińska. Toruń 1995, s. 58; T. Lewowicki: *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży – stałość i zmienność*. W: *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży...*, s. 134–135.

⁵ Katalog wartości uniwersalnych stanowi treść rozważań T. Lewowickiego. Zob. T. Lewowicki: *Przemiany oświaty*. Wydanie 2. Warszawa 1994, s. 22–23.

⁶ Por. J. Nikitorowicz: *Tożsamość w edukacyjnym procesie wielokulturowym*. W: *Edukacja i tożsamość etniczna...*, s. 126–127; Tenże: *Pogranicze – tożsamość – edukacja międzykulturowa*. Białystok 1995, s. 93; T. Szkuclarek: *Dialektyka Innego i postkolonialna tożsamość*. W: *Edukacja i tożsamość etniczna...*, s. 26. Rozdwojenie, rozszczepienie tożsamości związane jest zwykle ze zjawiskiem określanym kulturą postmodernizmu. Por. J. Kosowska-Rataj: *Tożsamość narodowa a młodzież akademicka*. W: *Budowa zaufania międzynarodowego celem edukacji globalnej*. Red. Z. Łomny. Opole 1996.

⁷ Marginalizacja polega na braku identyfikacji z którąkolwiek z grup (większościową lub mniejszościową). Szerzej o zjawisku marginalizacji oraz o niemożności ukształtowania tożsamości „pozytywnej” pisze J. Nikitorowicz. Por. J. Nikitorowicz: *Pogranicze – tożsamość – edukacja międzykulturowa...*, s. 99–100.

Istnieje wiele dowodów empirycznych potwierdzających tego typu zależności, ukazujących większą otwartość na „innych” nie tylko w społecznościach zamieszkujących obszary zróżnicowane kulturowo, wyznaniowo i etnicznie, ale również w tych, które dokonują złożonych wyborów tożsamościowych, dostrzegając potrzebę nabywania poprzez edukację tożsamości europejskiej⁸, zachowując jednocześnie swą odrębność i związaną z nią tożsamość (świadomość) regionalną i narodową. Wyniki badań prowadzonych w tym zakresie w sposób jednoznaczny wskazują, iż tożsamość i podmiotowość człowieka są dla młodzieży istotną wartością. Wielowymiarowa identyfikacja jednostki, potrzeba poczucia odrębności narodowej czy regionalnej nie są przeciwstawiane przez badanych gotowości do zachowań proeuropejskich. Stanowią ważny komponent nowego modelu tożsamości młodego pokolenia, preferującego specyficzną, europejską „otwartość na świat”, postawę gotowości do nawiązywania dialogu z odmiennością i uczenia się coraz wyższych i doskonalszych form komunikacji międzykulturowej⁹. Sądzi się, że gotowość ta jest tym większa, im bardziej dojrzała jest tożsamość własna jednostki, osadzona w świadomości wartości tworzonych i rozwijanych w jej „prywatnej ojczyźnie”¹⁰.

Dialog międzykulturowy — postulowana forma komunikacji na pograniczu

Dialog (gr. *diálogos*), oznaczający postawę charakteryzującą się wzajemnością pytań i odpowiedzi, zajmował wiele miejsca w filozofii minionych epok, przyciągając uwagę tych, którzy dostrzegali w nim samą „formę filozofowania”.

⁸ Por. T. Lewowicki: *Wyznaczniki tożsamości narodowej. (Wiedza o determinantach tożsamości i zachowań tożsamościowych jako element edukacji)*. W: *Tożsamość młodzieży na pograniczach*. Red. Z. Jasiński, A. Kozłowska. Opole 1997, s. 36–37.

⁹ Por. J. Suchodolska: *Postawy i oczekiwania młodzieży akademickiej wobec integracji europejskiej*. W: *Problemy pogranicza i edukacja...*, s. 23–29; T a ż: *Edukacja na pograniczu wobec wielokulturowości – na przykładzie Śląska Cieszyńskiego*. W: *Edukacja międzykulturowa w wymiarze instytucjonalnym*. Red. J. Nikitorowicz [w druku].

¹⁰ Zagadnienia „prywatnych ojczyzn” podejmują m.in.: M. S. Szczępański: *Ludzie bez ojczyzny prywatnej i edukacja regionalna*. W: *Społeczności pogranicza – wielokulturowość – edukacja*. Red. T. Lewowicki, B. Grabowska. Cieszyn 1996, s. 157–172; M. S. Szczępański: *Ludzie bez ojczyzny prywatnej? Wiedza o ojczyźnie lokalnej w procesach integracji społecznej*. W: *Edukacja regionalna*. Red. M. Kubista. Katowice–Opole–Cieszyn 1995, s. 37–53; S. Ossowski: *O ojczyźnie i narodzie*. Warszawa 1984, s. 18–26.

Początek tak rozumianego filozoficznego dialogu obecny jest już w dialogu sokratejskim¹¹, odnoszącym się przede wszystkim do odnajdywania człowieka w świecie, w którym się on „ukrywa”¹². Filozofia dialogu, traktowana jako „poszukiwanie trzeciej drogi między indywidualizmem a kolektywizmem”¹³, w przekonaniu największego z żyjących obecnie jej przedstawicieli – Emmanuela Levinasa – domaga się odpowiedzi na pytanie, kim jest człowiek i co odczuwa w chwili spotkania z drugim człowiekiem, dotyczy więc jakości relacji międzyosobowych i ich znaczenia dla jednostki (uczestnika dialogu).

W ujęciu socjologiczno-pedagogicznym dialog rozumiany jest najczęściej jako wzajemne, pozytywne relacje międzyludzkie, interakcje budowane na zrozumieniu i poszanowaniu godności drugiego człowieka. Dialog ten ma służyć otwartości społecznej (etnicznej, wyznaniowej), kształtowaniu się postawy tolerancji i poszanowania „inności”. Traktowany jako pomost komunikacyjny między dwoma różnymi światami – staje się w tym ujęciu dialogiem kultur, polegającym na ustalaniu granic pomiędzy tendencją do globalizacji a niebezpieczeństwem lokalnego egocentryzmu¹⁴.

Nawiązywanie dialogu międzykulturowego urasta zatem do rangi determinantu rozwoju tożsamości kulturowej jednostki. „Komunikowanie międzykulturowe – zdaniem J. Nikitorowicza – jest przekraczaniem granic własnej kultury, wychodzeniem na pogranicza, styki kulturowe, po to, aby wrócić bogatszym wewnątrznie i nabyć umiejętność porównywania w kategoriach nie »lepsze – gorsze«, ale w kategoriach »inne«.”¹⁵

¹¹ Por. M. Szulakiewicz: *Miedzy samotnością a dialogiem. Epistemologiczne i dialogiczne podstawy filozofii człowieka*. Rzeszów 1992, s. 55–56. Autor odwołuje się w swych rozważaniach do koncepcji filozoficznej Edgara Hatticha z Uniwersytetu w Innsbrucku.

¹² Tamże, s. 12.

¹³ Patrz: K. Wiecezorek: *Co współcześnie oznacza człowieczeństwo? Filozofia dialogu jako droga do prawdy o człowieku*. W: *Człowieczeństwo – iluzja czy rzeczywistość?* Red. S. Folaron. Częstochowa 1994, s. 163, cyt. za: M. Buber: *Problem człowieka*. Tłum. R. Reszke. Warszawa 1993, s. 130.

¹⁴ Szerzej na ten temat: J. Nikitorowicz: *Pogranicze – tożsamość – edukacja międzykulturowa...*; Tenże: *Problemy edukacji regionalnej i międzykulturowej w pedagogice społecznej*. W: *Pedagogika społeczna jako dyscyplina akademicka. Stan i perspektywy*. Red. E. Marynowicz-Hetka, J. Piekarski, E. Cyrańska. Łódź 1998, s. 441–442.

¹⁵ Tamże, s. 442.

Społeczne i kulturowe uwarunkowania dialogu na pograniczu polsko-czeskim

Analizując opracowania naukowe dotyczące obszarów pogranicznych, nabiera się przekonania, iż każdy z nich ma swoją specyfikę. Składa się na nią m.in.: charakter pogranicza, częstotliwość i jakość wzajemnych kontaktów interpersonalnych i kulturalno-oświatowych, wynikających z różnorodności narodowościowej, etnicznej i wyznaniowej, jaka występuje na danym terenie, oraz preferowane sposoby aktywności i ruchliwości społecznej. Wyróżnione cechy pogranicza kulturowego mogą być jedną z możliwych kategorii opisu tego obszaru.

Pogranicze polsko-czeskie (zwłaszcza interesująca mnie jego część zwana Śląskiem Cieszyńskim) ma charakter „prześciowy”, co oznacza, że stanowi strefę przenikania się i koegzystencji różnych zjawisk. Bogactwo tych interakcji, nie tylko kulturowych, ale również interpersonalnych (możliwych głównie dzięki bliskości granicy i łatwemu przemieszczaniu się na omawianym obszarze), niemalże codzienny kontakt z osobami czy grupami odmiennymi pod względem etnicznym, językowym, wyznaniowym¹⁶ i świadomościowym, dwiistość językowa (zwłaszcza w Czechach) – to czynniki, które sprzyjają wzajemnej otwartości i tolerancji, determinując rozwój tożsamości i kształtowanie się światopoglądu żyjących tu społeczności. O specyfice pogranicza decyduje również obecność w granicach państwa czeskiego – na skutek decyzji politycznej wydanej przez Radę Ambasadorów w Spaa w 1920 roku¹⁷ – polskiej ludności autochtonicznej, tj. etnicznie polskiej grupy narodowej, zaadaptowanej (emocjonalnie i kulturowo) do warunków życia narzuconych przez społeczeństwo (państwo) czeskie, ulegającej jednak z różnych powodów ciąglemu zmniejszaniu¹⁸.

¹⁶ Na obszarze tym współistnieje obecnie 14 wyznań i Kościołów, z których najbardziej liczne są: Kościół rzymskokatolicki i Kościół ewangelicko-augsburski. Szczegółowy wykaz najbardziej znaczących wyznań i Kościołów zamieściłam w artykule: *Kontakty towarzyskie wyznacznikiem tolerancji religijnej młodzieży na Śląsku Cieszyńskim*. W: *Osobowość i społeczne funkcjonowanie młodzieży regionu Podbeskidzia*. Red. T. L e w o w i c k i, E. O g r o d z k a - M a z u r. Katowice 1997 (przypis 13).

¹⁷ S. Z a h r a d n i k: *Polacy na Zaolziu 1920–1990. Krótki szkic historyczny*. W: *Zaolzie: studia i materiały z dziejów społeczności polskiej w Czecho-Słowacji*. Red. M. G e r l i c h, D. K. K a d ł u b i e c. Katowice 1992.

¹⁸ Wśród przyczyn zmniejszania się liczby Polaków na Zaolziu wymienić można: małą liczbę urodzin dzieci narodowości polskiej, częste zawiązywanie małżeństw mieszanych, liczne migracje do krajów Europy Zachodniej oraz wybór czeskich placówek edukacyjnych. Por. Z. J a s i ń s k i: *Uwarunkowania i przemiany polskiej kultury na Śląsku Cieszyńskim w XIX i XX w.*

Podjmując zagadnienia tożsamości i otwartości na pograniczu, warto zaznaczyć, iż wspomniana możliwość utrzymywania intensywnych kontaktów przygranicznych przez Zaolzian sprawia, że nie czują się oni obco, kulturowo zagubieni czy zagrożeni, a dzięki żywej więzi emocjonalnej z „małą ojczyzną”, rozbudowanej tożsamości etnicznej i regionalnej nie odbierają negatywnie swojego peryferyjnego położenia¹⁹. Coraz większy procent tej społeczności (zwłaszcza młodzież) zatracą typowy dotąd model tożsamości – rozumianej w kategoriach przynależności regionalnej, narodowej i europejskiej²⁰. Oznacza to, że młodzież z dużą elastycznością reaguje na zachodzące zmiany społeczne (także polityczne) wywołane dążeniami do integracji z resztą Europy, przyjmuje postawę zrozumienia dla procesów globalizacji. Oczekując nowych możliwości funkcjonowania człowieka wynikających z jego twórczego i podmiotowego uczestnictwa w życiu społecznym, lepszego życia w „otwartej i tolerancyjnej Europie”, dostrzega potrzebę – nie rezygnując z własnej odrębności – utożsamiania się z europejską kulturą i nabywania europejskiej tożsamości.

Analiza uwarunkowań pogranicza polsko-czeskiego oraz charakterystycznych dla niego zjawisk społeczno-kulturowych pozwala sformułować tezy o sprzyjających warunkach występowania i rozwoju dialogu międzykulturowego na omawianym terenie.

Rozumienie dialogu międzykulturowego na pograniczu polsko-czeskim przez młodzież i jego znaczenie dla edukacji

Rezultaty badań przeprowadzonych wśród młodzieży narodowości polskiej mieszkającej w Polsce i na Zaolziu²¹, dotyczące rozumienia, a także chęci korzystania przez nią z dialogowej formy porozumiewania się w relacjach

W: *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność*. Red. B. B a z i e l i c h. Wrocław 1995; S. Z a h r a d n i k: *Polacy na Zaolziu 1920–1990...*, s. 14.

¹⁹ Pojęcie peryferyjności oraz jej społeczne znaczenie wyjaśnia T. P o p ł a w s k i: *Peryferyjność i społeczeństwo. Dylematy przełomu w Europie*. Białystok 1997, s. 62–64.

²⁰ Por. *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży...*, s. 129.

²¹ Badania, o których mowa, przeprowadzono we wrześniu 1998 roku wśród młodzieży klas maturalnych Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika, Liceum Ogólnokształcącego im. A. Osuchowskiego w Cieszynie i Gimnazjum Polskiego w Czeskim Cieszynie. Ogółem w badaniach uczestniczyło 112 osób z Polski i 70 osób z Czech.

z „innymi” na pograniczu, wykazują, że ponad połowa badanych (58%) poprawnie interpretuje termin „dialog międzykulturowy”. Uczniowie podawali najczęściej takie określenia, jak: „wzajemna akceptacja i tolerancja na pograniczu”, „poznawanie innych kultur”, „poznawanie sąsiedniej kultury”, „rozmowa ludzi o różnych kulturach, poglądach”, „wymiana kulturalna między narodami”. Około 30% badanych nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie albo odpowiadało: „nie wiem”. Pozostali wykazywali brak zrozumienia terminu „dialog międzykulturowy”, pisząc na przykład, że jest to „wymiana zespołów muzycznych”. Nie dostrzega się istotnych różnic statystycznych pod względem płci, typu szkoły, wyznania, a nawet narodowości młodzieży.

Dru ga kategoria pyta ń odnos iła si ę do ch ęci poznania przez badanych:

- historii kształtowania si ę pogranicza polsko-czeskiego,
- warunk ów życia jego mieszka ńców,
- tradycji i obrzędów pogranicza jako podstawowych symboli kulturowych.

Z odpowiedzi wynika, i ż młodzie ż najbardziej chcia łaby poznać dzieje obszaru pogranicza, jego historyczne uwarunkowania, gdy ż – zdaniem wielu – „wi ąże si ę to ze świadomości ą społeczności pogranicza”. Wa żność tego problemu podkre śla ł 71% badanych w Polsce i 60% na Zaolziu. Na drugim miejscu młodzie ż wymieni ł a ch ęć poznania tradycji i obrzędów tego obszaru. Znajomość warunk ów życia na pograniczu okaza ł a si ę dla niej najmniej interesuj ąca.

Spora grupa badanych (43% młodzie ży polskiej i 55% zaolzia ńskiej) wysoko ceni sobie udział w wa żnych wydarzeniach kulturalnych organizowanych na pograniczu, przyznaj ą, że wszystko, co dzieje si ę na jego terenie, dotyczy bezpo średnio ich samych.

Znaczna część badanych dostrzega potrzeb ę i chcia łaby – gdyby istnia ł a taka mo żliwość – uczestniczy ć w zaj ęciach szkolnych swoich rówieśników za granic ą. Jako powody najczę ściej podawano: ch ęć poznania ciekawych, m ło dych ludzi (ich mentalności, sposobu my ślenia), nawi ązanie z nimi kontaktów, poznanie ich warunk ów kształcenia, a tak że wymiana doświadczeń szkolnych i doskonalenie umiej ętności językowych.

Najmniej pozytywnych odpowiedzi młodzie ż udzieli ł a na pytanie, czy – jej zdaniem – w szko łach na Śląsku Cieszy ńskim powinien by ć nauczany język sąsiada (polski w Czechach, czeski w Polsce). 70% respondentów z Polski nie widzi takiej potrzeb y, uzasadniaj ą, że oba języki s ą do siebie podobne oraz że „język czeski nie jest językiem mi ędzynarodowym”, „jest ma ło atrakcyjny”.

Podsumowuj ąc rozwa żania, mo żna stwierdzi ć, i ż młodzie ż pogranicza polsko-czeskiego jest grup ą raczej otwart ą, nie obawiaj ąc si ę kontaktu z tym, co nowe, inne i czego wcze śniej nie doświadczy ł a. Odmienność nie budzi w niej niechęci, ale przyci ąga. Niektórzy badani z ciekawości ą oczekuj ą innowacyjnych propozycji kształcenia na pograniczu.

Analiza rezultatów bada ń empirycznych potwierdza postawion ą w opracowaniu tezę o wyst ępowaniu korzystnych warunk ów dla rozwoju dialogu mi ę-

dykulturowego na omawianym terenie. W świetle tego wysoką rangę zyskuje edukacja na pograniczu – rozumiana jako szeroko pojęty proces dialogu kultur, umożliwiający młodzieży wnikanie w wartości innych społeczeństw (zbiorności), kręgów kulturowych, przeżywanie ich i tym samym kształtowanie w sobie postawy tolerancji i poszanowania „inności”, ale w głównej mierze wzbogacenie przez to swojej tożsamości kulturowej²².

²² J. Nikitorowicz: *Pogranicze – tożsamość – edukacja międzykulturowa...*, s. 123.

Intercultural dialogue on Polish-Czech borderland and its significance in education

S u m m a r y

In socio-pedagogical approach a question of dialogue is usually related to personal interactions. A dialogue seem as a communicative tool (bridge) of two different worlds is then a dialogue of cultures, and it should serve social openness, tolerance, and respecting the “otherness”. Initiating such a dialogue becomes an important factor in the development of cultural identity of an individual; presently, as a consequence of the unification and globalization processes, a model of this identity is a subject to a significant modification. Traditional self-identification of an individual has been replaced by multidimensional identification where both a sense of national or regional separateness and readiness to pro-European behaviour constitute an important part of a new model of identity of the young “open” generation. This generation is ready to initiate an intercultural dialogue. It is assumed that this willingness depends on socio-cultural conditions, but also on the character and maturity of an individual’s identity. This statements finds its exemplification in results of appropriate research studies conducted on Polish-Czech borderland.

**Interkultureller Dialog im polnisch-tschechischen Grenzgebiet
und seine Bedeutung für die Schulbildung****Z u s a m m e n f a s s u n g**

In der soziologisch-pädagogischen Auffassung bezieht sich das Problem des Dialogs am häufigsten auf die gegenseitigen zwischenmenschlichen Beziehungen (Interaktionen). Ein Dialog, verstanden als eine Kommunikationsbrücke zwischen zwei sich voneinander unterscheidenden Welten, ist in dieser Auffassung ein Dialog der Kulturen, er soll also der gesellschaftlichen Offenheit (der ethnischen, der religiösen), der Gestaltung der Toleranz und der Achtung des Anders-Seins dienen. Das Anknüpfen dieses interkulturellen Dialogs wird zu einer wichtigen Dominante der Entwicklung der eigenen Kulturidentität des Einzelnen, der Identität, deren Modell unter anderem als Konsequenz der zustande kommenden Prozesse der Unifizierung und Globalisierung zur Zeit einer bedeutenden Modifizierung unterliegt. Der Platz der traditionellen Selbstbestimmung des Individuums wird unter den Identitätskategorien durch die vieldimensionale Identifizierung besetzt, in der sowohl das Gefühl der nationalen oder der regionalen Verschiedenheit als auch die Bereitschaft für die proeuropäischen Verhaltensweisen, bildet eine wichtige Komponente eines neuen Identitätsmodells der jungen, „offenen“ Generation, die die Bereitschaft für das Anknüpfen des interkulturellen Dialogs aufweist. Es wird gemeint, daß diese Bereitschaft, außer gesellschaftlich-kulturellen Bedingungen, auch vom Charakter und Reife der eigenen Identität des Individuums abhängt. Diese Behauptung findet ihre Veranschaulichung in den Ergebnissen der zu diesem Thema im polnisch-tschechischen Grenzgebiet geführten Untersuchungen.

Übersetzung: *Wacław Miodek*